

TÜRK TARİHİNDE ERMENİLER

Dr. İlhan AKBULUT*

1. Ermenilerin Kökeni

Ermenilerin kökeni hakkında Ermeni tarihçiler arasında dahi bir birlik yoktur. Bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bir menkıbeye göre Ermeniler Nuh'un torunu olan Hayk'tan gelmektedirler. Bu görüş sahipleri Nuh'un gemisi Ağrı Dağı'na oturduğundan Ermenilerin ana yurdunun Doğu Anadolu Bölgesi olduğunu iddia ederler. Bir kısım tarihçiler Ermenilerin kökenini Urartular'a dayandırırken bir kısmı Ermenilerin bir turan ırkı olduğunu iddia etmektedirler. Bir kısım tarihçiler ise, Ermenilerin Balkan kökenli ve Trak-Frig soyuna ait olduklarını söylerler.

Doğu Anadolu'daki birtakım vilayetlerimizi içine alan ve Ermenistan denilen bölgenin bu ismi nereden aldığı bilinmemektedir. Yalnız bilinen birşey vardır ki bu da, bu bölgenin Ermenistan olarak adlandırılmasının nedeni, üzerinde Ermenilerin yaşaması değildir. Ermeniler kendilerini "Hayk" diye isimlendirir ve ülkelerine "Haystan" derken, onların yaşadığı topraklara neden Ermenistan denilmiş olduğu hakkında kaynaklarda belgelenmiş bir kayıt yoktur¹.

Bugün Ermeni denilen topluluğun M.Ö. IV. yüzyıldan beri bu bölgede yaşadıkları sanılmaktadır. Bunlar birbirlerine vatan hissi ile değil, gelenekleriyle, konuştukları dille ve dinleriyle bağlıdır².

*Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Hakimi.

¹GÖRÜN, K. Ermeni Dosyası, Ankara, 1985, s. 10.; ETHEMOĞLU, M. Ermeni Terörünün Kısa Tarihi, Diyarbakır, 1987, s. 2.; EROĞLU, V., Ermeni Mezalimi, Sebül Yayınevi, İstanbul, 1973, s. 15.; Ermeni Meselesinde daha geniş bilgi için Bk. M.K. ÖKE, Ermeni Meselesi, 1914-1923, İstanbul, 1986.

²KAŞGARLI, M. A., Ortaçağ Ermeni Tarihleri Kritiği, Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumu ile İlişkileri Sempozyumu, Ankara, 1985, s. 329.; ETHEMOĞLU, M., age. s. 4

Ermeniler Osmanlı İmparatorluğu'nda genellikle ticaret ve san'atla uğraşmışlardır. Dini konularda Babı Ali'ye karşı sorumlu olan patrike bağlıydılar. Ermeniler devlet hizmetlerinin her kademesinde görev almaktaydılar³.

1839 yılında Gülhane Hattı Hümayunu ile tüm Osmanlı halkına Müslüman Hıristiyan ayırımı yapılmaksızın tam bir eşitlik içerisinde mal, can ve namus güvenliği sağlanmıştı.

19 Yüzyılın sonlarında yabancı yazarlara göre Osmanlı İmparatorluğunda 1.300.000 – 1.500.000 Ermeni yaşamaktaydı⁴. Osmanlı İmparatorluğu kaynaklarına göre ise 1.160.000 Ermeni yaşamaktaydı. Ermeni kaynaklarda nüfus daha fazla gösterilmektedir. Bunun amacı özellikle doğu illerimizde Ermeni nüfusunu müslüman Türk nüfusundan daha çok olduğunu göstermek suretiyle buralarda bağımsızlık elde etmektir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yaşayan Ermeniler, toplam nüfusun ancak %13'ünü oluşturmaktaydı ve hiçbir zaman, hiçbir bölgede çoğunluğu oluşturmamışlardır.

2. Ermeni Sorununun Nedenleri.

Uzun yıllar birarada birlik, beraberlik içinde yaşayan Türkler ve Ermeniler arasında neden tatsız bu olaylar olmuştur? Millet-İ Sâdıka olarak Osmanlı Sarayı'nın güvenini kazanmış Ermeni halk neden isyan etmiştir. Bunun gerçek nedenlerini araştırmak gerekir. bu nedenleri şu şekilde sayabiliriz:

a. **Ermeni Kilisesi:** Rusların, Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkarak, Bizansı ihya etmek fikri her zaman vardı. Ermeni Kilisesi böyle bir durumda Rusya'nın Ermeni Gregoryan Kilisesini içinden eriteceğini ve bağımsız kimliğini yok edeceğini düşünüyordu. Zaten Ermeni Kilisesi Bizans Kilisesinden bağımsızlığını sağlamak için ayrılmıştı. Şimdi bu bağımsızlığı korumak gerekirdi. Bunun çaresi de Osmanlı

³ ANADOL, C., Tarih in Işığında Ermeni Dosyası, İstanbul, 1982, s. 58.; SEVİM, "Tarihte ilk Türk-Ermeni ilişkileri, 1018 yılında Selçuklular tarafından başlatılmış ve yaklaşık üç yüzyıl gibi uzun bir süre devam etmiştir" demektir. Bk. Ali SEVİM, Selçuklu-Ermeni İlişkileri, T.T.K.Y., Ankara, 1983, s. 7; Ermeniler kamu hizmetlerinde de önemli mevkiiler elde etmişlerdir. Osmanlı tarihi Ermenilerden 29 Paşa, 22 Bakan, 33 Milletvekili, 7 Büyükelçi, 11 Başkonsolos ve Konsolos, 11 Üniversite Öğretim Üyesi ve 41 Yüksek rütbeli memur kaydetmektedir. Zikreden ETHEMOĞLU, M. age. s. 6

⁴ URAS, E. age. s. 133.; GURÜN, İngiliz gezgin Lynch'in Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni nüfusunu 1.325.246 olarak belirttiğini söylemektedir. Bk. GURÜN, K. age. s. 92.; URAS da Rolan Jakmen'in Osmanlı İmparatorluğu'nda 1.330.000 Ermeni yaşadığını belirttiğini ifade etmektedir Bk. URAS, e., age. s. 134.; Almanya'da yayınlanan "Geo" isimli derginin yazarlarından Wolfgang SCHRAPS'ın bir makalesinde verdiği bilgiye göre, 1915'ten önce Ermeni nüfusunun 1.200.000 olduğu iddia edilmektedir. Bknz. "Geo" Das Neue Bild der Erde, Nr. 3, Marz 1986, C. 2498 E, "Auf der Suche nach dem verschwundenen Volk"; Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni nüfusu hakkında geniş bilgi için Bk. MAZICI, N., Belgelerle Uluslararası Rekabette Ermeni Sorunu'nun Kökeni, 1878-1918, İstanbul, 1987, s. 60-62.; ETHEMOĞLU, M., age. s. 16.

İmparatorluğu'na bağlı özerk bir Ermenistan Devletinin kurulmasıydı. Ermeni Devleti fikri Ermeni topluluğundan değil Ermeni kilisesinden çıkmıştır⁵.

b. Din Faktörü: Türklerle Hristiyanların ilişkilerinde din faktörü her zaman önemli olmuştur. Türklerin egemenliğine aldığı uluslara karşı gösterdiği dini hoşgörü hiçbir zaman takdir edilmedi, haçlı zihniyeti bir türlü sona ermedi.

Hristiyan Rusya'nın, yine bir Hristiyan olan Polonya'ya yaptıkları eziyeti, zulümü görmeyen başta İngiltere, Fransa ve Amerika olmak üzere Avrupa Devletlerinin Müslüman Türkiye'deki Ermenilerin koruyuculuğuna kalkışmaları ancak din faktörüyle açıklanabilir.

c. Misyonerlerin Çalışması: Protestan misyonerler ilk olarak 1804 yılında Türkiye'ye gelerek İzmir'den Anadolu içlerine dağılmışlardır. Amerikan misyonerleri de 1814 yılından sonra gelmeye başlamışlardır Misyonerler başta Doğu Kilisesi ve Müslümanlara yönelik olarak iki yönlü çalışıyorlardı. Misyonerler Müslümanlar arasında etkili olamayınca etkinliklerini Doğu Kilisesi üzerinde yoğunlaştırdılar. Doğu Kilisesinde Ermenilerden başka Grekler, Bulgarlar vs.'de bulunuyordu. Protestan misyonerler Ermenileri Protestan Kilisesine kazandırdılar. İngiltere'nde araya girmesiyle Osmanlı Hükümeti Protestan Kilisesine izin verdi ve Protestan Ermeni toplumu böylelikle oluştu. Misyonerler, "yasa hükümlerine gerek kalmadan, Allaha inanarak kurtulmak" şeklindeki standart doktrinlerini savunuyor ve öğretiyorlardı⁶. Misyonerlerin faaliyetleri isyanları desteklemese bile isyanların zeminin hazırlanmasında önemli rolü olmuştur.

d. Büyük Devletlerin Tutumu: 1870'lerde batılı devletlerin politikasında Ermenilerin yeri yoktur. Batılı Devletlerin Ermeniler için bir dosya tutmaları bu tarihten sonra olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu karşısında yüzyıllardır toprak kaybeden Avusturya en ufak bir harekette, toprak kazanabilmek umuduyla Rusya'nın yanında yer alıyordu. Rusya'nın Türkiye'ye karşı tutumu öteden beri belliydi. İstanbul'u alıp Bizansı yeniden ihya etmek. Ayrıca Ruslar güneye sıcak denizlere inmek için Anadolu'nun doğusunda tampon bir bölge oluşturmak istiyordu. Bu emellerini gerçekleştirme için Osmanlı Devleti bünyesinde yaşayan Ermeniler bulunmaz fırsattı. Rusya Küçük Kaynarca antlaşmasına Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Hristiyan tebanın haklarını koruyacağına ilişkin bir madde koymuştur. Rusya'nın kullandığı taktik şuydu; Osmanlı İmparatorluğu içindeki azınlıkları kışkırtma ve azmettirme suretiyle isyana geçirmek, sonra da onların haklarını korumak bahanesiyle savaş açıp, hristiyan unsurların da arkadan vurmasıyla İmparatorluğu içten çökertip emellerine kolay yoldan ulaşmak.

1875 yılında KAiser Wilhelm, François Joseph ve II. Alexandre biraraya gelerek Osmanlı İmparatorluğu'ndaki olası bir azınlık isyanında Osmanlı İmparatorluğu'na yardım etmeyecekleri yolunda "Ademi müdahale" ilkesini benimsemişlerdir⁷. Buna karşın 1877-78Osmanlı Rus Savaşı, 1875'te Hersek'te başlayıp, 1876'da Bulgaristan'a ve Sırbistan'a yayılan isyanların bastırılması sonucu Rusya'nın asiler lehine müdahalesiyle başlamıştır⁸.

⁵GURÜN, K. age. s. 30.

⁶GURÜN, K. age. s. 43.

⁷GURÜN, K. age. s. 77.

⁸GURÜN, K. age. s. 78.

Osmanlı - Rus Savaşında İngiltere, Rusya'ya karşı Osmanlı İmparatorluğu'nun yanında yer aldı. İngilizlerin bu politikası Gladstone'un Başbakan olmasına kadar bir asır devam etti. Berlin Kongresi'nden sonra iktidara gelen Gladstone hükümeti Ermeni bağımsızlık hareketinde Rusya'nın yanında yer aldı. İngiltere'nin bundan beklediği amaç Ermenilere bağımsızlığı kendisinin bahsettiği inancını vererek kendilerine minnettar bir devlet yaratmak, bunun nihai amacı da Rusların sıcak denizlere inmelerini önlemektir. İngiltere Türkiye'de açtığı din ve eğitim kurumlarıyla ön planda Ermeni kültürünü ele almış, Ermenilerin ulusal duygularını kışkırtmıştır⁹.

3. Ermeni Sorununun Doğuşu

1856 tarihine kadar Osmanlı tabiyetindeki Ermenilerle halkın veya hükümetin bir çatışması, çelişmesi vuku bulmamıştır. Bu tarihten sonra Ermenilerin kendi aralarında ve patrikanenin de içinde bulunduğu iç çekişme devam etmekteydi. 1875'te Hersek'te isyan çıkıp genişleyince ve büyük devletler olaya karışıp buralarda yenileştirme ve iyileştirme yapılmasını isteyince Ermeni Kilisesi bu fırsattan istifade ederek Doğu illeri için özerklik olabileceğini düşünerek çaba sarfetmeye başladı.

Hersek ve Bulgaristan olayları nedeniyle İstanbul'da yapılacak olan konferansta kendi durumlarının da görüşülmesi için büyük devletlere muhturalar yollandı. Ama bu toplantıda Ermeni konusu görüşülmedi. 24 Nisan 1877 günü Rusya Osmanlı İmparatorluğu'na savaş açınca Ermeniler özerklik ümitlerini bu savaşa bağladılar. 1877-78 savaşını Osmanlı İmparatorluğu tek başına sürdürmüş ve çok ağır koşullarda, 3 Mart 1878'de Ayastafonos (Yeşilköy) Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Ermenilerin büyük çabası sonunda antlaşmaya 16. maddede ifadesini bulan hüküm konulmuştur. Bu maddeye göre; Ermenistan diye bir devlet vardı, bunların yeni düzenlemelere ihtiyaçları vardı, bunlar Kürtler ve Çerkezler tarafından tehdit ediliyorlardı ve güvenlikleri zaman geçirilmeksizin sağlanacaktı. Bu antlaşmayla Ermeni Sorunu ilk defa uluslararası bir antlaşmaya girmiş oldu¹⁰. Bu antlaşma yürürlüğe girmedi. Antlaşmanın Rusları üstün bir duruma getirdiğini gören Avrupa Devletlerinden başta İngiltere olmak üzere Fransa, Almanya ve Avusturya'nın zorlamalarıyla Rusya Berlin Kongresi'ne gitmek zorunda kaldı. Berlin Kongresi'nde (13 Haziran - 13 Temmuz 1878), Osmanlı İmparatorluğu'na daha az vebeler yüklenen yeni bir antlaşma yapıldı. Bu antlaşmanın Ermenilerle ilgili 61. maddesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun, "Ermeni nüfusu bulunan illerde yerel koşulların gerektirdiği düzenleme ve yenilikleri zaman geçirmeksizin yapacağı, Ermenilerin huzur ve güveninin sağlanacağı, bu konuda diğer devletlere bilgi vereceği ve diğer devletlerin de alınan önlemleri kontrol edeceği" hükmü yer alıyordu.

4. Ermeni Komitaları:

Ermeniler Doğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmak amacıyla Avrupa ve Amerika'da örgütlenerek yoğun bir propaganda eylemine giriştiler. Bulunduları ülke politikasına ters düşmemek koşuluyla Türkiye aleyhine her türlü propagandayı

⁹SAKARYA, İ., Belgelerle Ermeni Sorunu, Ankara, 1984, s. 64.

¹⁰ARIPINAR, E. Ermeni Meselesi, Hayat Tarih Mecmuası, Sayı 7, 1 Ağustos 1865, s. 72; MAZICI, N., age. s. 13-15.

yapıyorlardı. Birçok dernek ve klüp kurmuşlar, birçok gazete çıkartıyorlardı. Derneklerden en etkin olanları Hınçak ve Taşnaksutyun dernekleridir.

Hınçak (Çan sesi) Derneği 1877'de Cenevre'de Rus uyruklu Avedis Nazarbekyan ve kendi gibi Rus kökenli olan arkadaşları tarafından kurulmuştur. Bunlar Karl Marx'ın ilkelerini temel alarak benimsemişlerdir. 1890 yılında merkezi İstanbul'da olmak üzere Anadolu'da birçok şube açtılar. Dernek mensupları bağımsız ve Sosyalist bri Ermenistan'ın ancak tedhiş yoluyla kurulabileceğine inanıyorlardı ve bu yolda eylemlerde bulunuyorlardı. Daha sonraları dernek mensupları arasında anlaşmazlık çıktı, birbirlerine düştüler ve demek dağıldı¹¹.

Hınçakların faaliyetleri hakkında Trabzon'dan İngiliz Konsolosu, elçi Sir Currie'ye 28 Ekim 1895'te şöyle yazıyordu: "Hınçaklar dışarıdan idare ediliyorlar ve kendileri tamamen emniyet içinde buldukları halde Türkiye'deki ırkdaşlarına hayatı dayanılmaz hâle getiriyorlar. Amaçları, Hristiyanlara karşı kışkırtmak ve katliamlar çıkartarak memleketi dehşet içinde bırakmaktır. Bütün dünyaca bilinmelidir ki bu örgütün anarşik bir yapısı vardır"¹².

Taşnaksutyun 1890 yılında Tiflis'te kurulmuş ve ihtilalci federasyondur. Amacı çeşitli çeteleri çatısı altında toplamak ve Rusya'dan Türkiye'ye geçecek çetelere yardımcı olmaktır. Komite yayınladığı bir bildiri de Siyasi ve ekonomik bağımsızlıklarını elde etmek amacıyla Osmanlı İmparatorluğu'na savaş açmak için Ermenileri birleşmeye çağırıyordu¹³.

Komite 1892 yılında ilk toplantısını yaptı ve bu toplantıya Türkiye'de açtıkları şubelerin bulunduğu illerden delegeler katıldı. Bu toplantıda, "Türkiye'de isyan çıkartılması, hainlere, casuslara, hafiyelere, devlet adamlarına suikastlar hazırlanması ve silah gönderilmesi, silah kullanma eğitimlerinin yapılması bütün Ermeni ulusunun özellikle gençlerin isyana hazır olmaları" kararları alındı¹⁴. Bu komite 3. Kolordu'yu yıllarca uğrastırılmış sınırdaki köylere baskınlar yapmış, katliam hareketleri yağma eylemleri yapmıştır. Robert College Müdürü Dr. Hamlin, Boston'daki bir dergiye gönderdiği mektupta Hınçak İhtilâl Partisi'nin "Rus alını ve zekası ile idare edildiğini" yazmıştır¹⁵.

5. Meşrutiyetin İlanına Kadar Ermeni İsyanları.

Türklerle Ermeniler arasındaki düşmanlık Türkler'in Ermenilere tecavüzünden değil Ermeni Taşnaksutyun ve Hınçak Komitelerinin Ermeni halkı silahlandırması ve bağımsızlıklarını ilan etmek amacıyla yurdun birçok yerinde isyan çıkarmalarıyla doğmuştur. Bunları kışkırtıp silahlandıran ise Rusya ve İngiltere'dir.

¹¹KURAN, E., Ermeni Meselesinin Milletlerarası Boyutu, Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumuna İle İlişkileri Sempozyumu, Ankara 1985, s. 20.; ETHEMOĞLU, M. age. s. 20; MAZICI, N., age. s. 31-32.

¹²URAS, E., age. s. 442.

¹³SAKARYA, İ., age. s. 88.; ETHEMOĞLU, M., age. s. 21.; MAZICI, N., age. s. 32-33.

¹⁴ANADOL, C., age. s. 98.

¹⁵ANADOL, C., age. s. 100.

1877-78 Osmanlı - Rus Savaşından sonra Ermeniler silahlanmaya başladılar. Ermeniler, Sason'da, Erzurum'da, Van'da, Zeytun'da isyanlar çıkarttular. İstanbul'da Osmanlı Bankası'nı basıp bombaladılar. 21 Mayıs 1905'te padişah II. Abdülhamit'e karşı başarısız bir suikastta bulunacak kadar ileri gittiler.

6. Meşrutiyetin İlanından Sonraki Ermeni Hareketleri:

Meşrutiyetin ilanından sonra Ermeni Komitelerinin hareketleri bir süre durulmuş gibi görüldü. Komite başkanları etkinliklerini yasal çerçevede ve meşrutiyetin korunması için sürdürecekleri yolunda beyanlar veriyorlardı¹⁶. Bu konuda Taşnaksutyun - İttihat ve Terakki arasında bir antlaşma yapılmışsa da, Taşnaksutyun'un yayın organı olan Truşak Gazetesi yeni rejimden memnun olmadıkları yolunda sürekli yayınlar yapıyordu¹⁷.

1. Dünya Savaşı öncesi Ermeniler sıkı bir şekilde örgütlenmişler ve çok sayıda silah depo etmişlerdi. Bu aşamada Ermeniler, Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasındaki olası bir savaşta hangi tarafta yer alınması gerektiğini belirtmek için toplantılar yapıyorlardı. İstanbul'da Birleşik Millî Ermeni Komitesi savaşta Ermenilerin Osmanlıya sadık kalacakları ve dış tahriklere kapılmayacakları yolunda karar aldı. Bundan amaç Osmanlı İmparatorluğu'nun güvenini kazanmaktı.

1914 yılının Haziranında Taşnaksutyun Kongresi Erzurum'da toplandı. Bu toplantıda da İttihat ve Terakki Hükümetinin islahatlarının göstermelik olduğu, bu nedenle muhalif kalınacağı, hükümetin siyasi programının eleştirileceği ve tutumuyla mücadele edileceği yolunda kararlar alındı¹⁸. Ermeniler bu tür faaliyetlerde bulunurken Osmanlı İmparatorluğu 1. Dünya Savaşı'nın eşigindeydi.

7. Birinci Dünya Savaşında Ermeniler.

Birinci Dünya Savaşı başladığında, Ermeni Komiteleri ve Patrikane Osmanlı İmparatorluğu savaşa katılırsa izliyeceği politikayı saptamak için Galata'daki Ermeni Büyük Merkez Okulu'nda biraraya geldiler. Burada Ermenilere, "Osmanlı Hükümetine sadık kalmaları, askeri görevlerini yapmaları, dış etkilere kapılmamaları" telkin edildi¹⁹.

Osmanlı İmparatorluğu 1 Kasım 1914'de 1. Dünya Savaşı'na katıldı. 3 Ağustos 1914'de zaten seferberlik ilân edilmişti. Seferberliğin ilânı üzerine birçok Ermeni Rusya ve İran'a sığındı. Bu sıralar Ermeniler düşmanla sıkı bir işbirliği içindeydiler. Erzurum, Trabzon, Bitlis Van gibi çatışma çıkma olasılığı olan bölgelerdeki Ermeniler silahlandılar. Ermeniler silah altına alınmayı reddettiler, alınanlar da silahlarıyla birlikte kaçtılar. 1914 Ağustosunda gazetelerde çıkan beyanlarda Ermenilerin Ruslara karşı savaşmaması, Rusya'nın yanında yer alması bildiriliyordu²⁰. Zeytun'lu Ermeniler Osmanlı bayrağı altında bulunmayı reddederek, kendi ordularını kurarak bölgelerini savunmak istediler. İstedikleri kabul edilmeyen Ermeniler isyan ederek sivil halka ve

¹⁶SAKARYA, I., age. s. 146.

¹⁷URAS, E., age. s. 578.; MAZICI, N., age. s. 33.

¹⁸SAKARYA, I., age. s. 1687.

¹⁹ÖKE, M. K., Ermeni Meselesi, İstanbul 1986, s. 123.

²⁰GURÜN, K., age. s. 198.

jandarmaya saldırılar düzenlediler. 1915 yılında Maraş'tan Zeytun'a cephane ve asker getiren bir konvoyu kaldırarak 6 erimizi şehit ettiler. Zeytun bölgesindeki Ermeni isyanı tehcir kararına kadar devam etti.

8. Tehcir Kararı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun cephede savaştığı düşman yetmiyormuş gibi birde ülke içindeki Ermeni isyanlarıyla uğraşıyordu. Hükümet Patrikaneyi defalarca uyararak, "bu durumun böyle devam edip gitmesinin olanaksız olduğunu, güvenliği sağlamak için gerekirse zor kullanılacağını" bildirdi. Hükümetin bu iyi niyetli ve içten uyarılarına patrikhane hiçbir zaman olumlu cevap vermemiştir, hattâ çeteleri daha da kışkırtmıştır.

Ermeni komitelerin faaliyetleri ve isyanlar büyük boyutlara ulaşmıştı. 24 Nisan 1915 (11 Nisan 1331) tarihinde Dahiliye Nezaretince Ermeni Komite merkezlerinin kapatılması, elebaşlarının tutuklanması ve her türlü belgelerine el konulması kararı alındı. Bu karar üzerine devlet aleyhine faaliyette bulunmak suçundan İstanbul'da 2345 Ermeni tutuklanmıştır²¹. Ermenilerin her yıl "Soykırım" iddialarıyla kutladıkları 24 Nisan günü bu emrin yayınlandığı gündür. Bu karardan sonra Ermeni mezalimi azalacak yerde daha da artmıştır. Bu durumda hükümet, önlem almak zorunluluğunu duydular. Gerekli görülecek tehlikeli kişilerin, toplu halde veya ferden, başka bölgelere zorunlu olarak gönderilmesi veya göç etmesi sağlanacaktı. Tehcir (göç) kanunu bu gaye ile çıkarılmıştır. Tehcir Kanunu 14 Mayıs 1915'deyürürlüğe girmiştir²². Kanun, seferde halk tarafından herhangi bir şekilde hükümet emirlerine, vatan savunması ve güvenliğinin korunması ile ilgili icraata karşı gelenlerin ve silahlı saldırıda bulunanların yetkililerce savaş bölgesi dışına nakledilebilmelerini düzenliyordu. Kanun, sadece Ermenilere uygulanmak için çıkartılmamıştır, kanun metninde bir tek "Ermeni" sözcüğü de yoktur. Kanun, sayılan suçları işleyen ve yine sayılan davranışlarda bulunanlar için çıkartılmıştır. Mecburi göç, ülkenin bütün kesiminde uygulanmamıştır. Eğer kanun, Ermenilerin iddia ettikleri gibi Anadolu'daki tüm Ermenilere uygulansaydı Tehcir Kanunu'ndan sonraki olaylar olmazdı.

Tehcirin nasıl yapılacağı konusunda Bakanlar Kurulu kararlar almıştır. Buna göre; Halk kendilerine ayrılan bölgeye rahat bir şekilde, mal ve can güvenliği sağlanarak nakledilecektir. Yeni yerlerinde ev, arazi verilecek, ihtiyacı olanlara hükümetçe mesken inşa edilecek, çiftçi ve zenaat erbabına tohumluk ve âlet, edavat sağlanacaktır. Ermeni halk taşınabilir mallarını yanlarında götürebilecek, gayrimenkulleri ise açık artırmayla satılarak paraları kendilerine ödenecektir. Gayrimenkulleri satmaktan amaç Ermenilerin ayrıldıkları yerlerle ilişkilerini kesmektir²³. Osmanlı İmparatorluğu savaşın subaylarının maaşlarını ödeyemezken Ermeni halkın rahatça nakli için elinden geleni yapmış, her türlü olanağı sağlamıştır.

²¹SAKARYA,İ., age. s. 224.; EROĞLU,H., Türk İnkılap Tarihi, İstanbul 1982, s. 225.

²²HOCADOĞLU,M., Arşiv Vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler, İstanbul, 1976, s. 648.; "Tehcir Kanunu'nun içerdiği maddeler hakkında geniş bilgi için bk. MAZICI,N., age. s. 77 vd.

²³GÜRÜN,K., age.s. 216-217.

Tehcirden sonra da Ermeni isyan hareketleri durmamıştır. 5 Haziran 1915'de Hamparsun Boyacıyan isimli Ermeni çetecinin başkanlığında bir çete Doğu cephesinin ikmal yolu olan Şebinkarahisar'ı basmış, yakıp yıkmış ve birçok insan öldürmüştür²⁴.

Öteden beri Osmanlı hükümetine sorun olan Zeytun halkı bu tutumunu Tehcir kararının uygulanmasında da sürdürdüler. Ermeni çeteciler dağlık araziye dağılarak Türk köylerine ve askeri birliklere saldırılara giriştiler. 1915 Temmuz'unda Maraş ile Bahçe kasabası arasında Fındıkçık köyünde çok sayıda Ermeni çeteci toplandı, burayı ayaklanmanın merkezi olarak seçtiler. Çevredeki Ermeni köylerinden çok miktarda yiyecek ve mühimmat temin edip stok ettiler. İsyan bölgesine gönderilen Jandarma müfrezesi yeterli olmadı, çevreden yeni kuvvet takviyesi yapılarak 15 saatlik bir çarpışmadan sonra isyan bastırıldı.

9. Sevr Antlaşması.

İstanbul Hükümeti 10 Ağustos 1920 tarihinde itilaf devletleriyle Sevr Barış Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşmaya göre; Ermeniler bağımsız bir devlet olarak Osmanlı Hükümetince tanınıyor ve Ermenilere geniş bir arazi veriliyordu.

Erzurum, Trabzon, Bitlis ve Van illerinde Türkiye ile Ermeniler arasındaki sınırın tespiti A.B.D. Başkanının hakemliğine bırakılıyordu. Ayrıca bu sınırlara bitişik bütün Osmanlı topraklarının askersizleştirileceği konusunda verilecek bir kararı da diğer sözleşmecilerle birlikte Osmanlı İmparatorluğu da kabul edecekti²⁵.

İstanbul hükümeti bu antlaşmayla birlikte adeta kendi ölüm fermanını imzalamıştı. Ankara'daki ulusal Hükümet Sevr Antlaşması'nı hiçbir zaman kabul etmedi. İstese İstanbul Hükümeti de kabul etmezdi. Zaten ülke içine düşebileceği en kötü duruma düşmüştü, bundan daha kötü duruma düşemezdi. Bu konuda VİLLALTA, görüşlerini şu şekilde belirtmektedir: "...10 Ağustos 1920 tarihinde, Osmanlı Hükümetinin temsilcileri adına Sevr Antlaşması denen ve eski Doğu Sorununu kimsenin tasavvur edemeyeceği bir şekilde sona erdiren antlaşmaya imzalarını attılar. Sevr, sadece İmparatorluğu paramparça etmekle yetinmiyor, halkının çoğu Türklere olduğu için Wilson prensiplerine göre Türk kalması gereken Anadolu'yu da parçalara bölüyordu. Şöyle ki: Doğu illerinde, İngiliz himayesi altında bağımsız bir Ermenistan ve muhtar bir Kürdistan yaratılıyordu. Suriye ile olan güney hudut Urfa kentinin kuzeyinden geçirilerek Türk topraklarından büyük bir parça koparılmış oluyordu"²⁶.

²⁴Bu konuda, Ermenilerin yaptıkları mezalimi gördüğünü belirten 90 yaşındaki bir vatandaşımızın hatıraları 4.3.1987 tarihli Türkiye Gazetesi'nde yayınlanmıştır: "Ermeniler Kasap Gibiydi", s. 1 ve 9.; Ermeni isyanları hakkında geniş bilgi için Bk. ETHEMOĞLU, M., age. s. 21-32.; EROĞLU, V. age. s. 57-98.; MAZICI, N., age. s. 34-50.

²⁵GURÜN, K., age. s. 252.; EROĞLU, H., age. s. 212. vd.; KOÇU, R.E., Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar, 1300-1920., İstanbul 1934, s. 274.

²⁶VİLLALTA, J.B., Atatürk, T.T.K.Y., Ankara, 1982, s. 251. (ingilizce); Keza aynı müellifin bu eseri Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1982 yılında Türkçeye çevrilmiştir.; Bernard LEWIS de Sevr Antlaşması konusunda görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir: "...Sevres andlaşması pek insafsızdı ve Türkiye'yi, en zengin illerini ilhak eden devletlerin ve ulusların insafına dayanarak yaşayabilecek, çaresiz, kötürüm ve gölge bir devlet halinde bırakacaktı. Yenilmiş Almanya'ya empoze edilenden çok daha ağırdı ve

1920 yılı sonlarında Doğu Cephesindeki Türk Kuvvetlerinin başarılı olmaları üzerine Milletler Cemiyeti'nin İngiliz Temsilcisi, Ermenilerin kötüleşen durumunun düzeltilmesi için bir önerge verdi ve genel kurulu toplantıya çağırdı²⁷.

10. Lozan Konferansı.

27 Şubat 1921'de İsviçre'nin Lozan şehrinde konferans başladı. Ermeni delegeler Sevr Antlaşması'nın yürürlükte kalması yolunda çalışıyorlardı. Fakat pek başarılı olamadılar. Sevr Antlaşması'ndaki, "Bağımsız Ermenistan" ibaresinin yerini burda belirsiz "ocak" kavramı alıyordu. 21 Eylül'de, bu ocağın Türkiye'den ayrı ve bağımsız olması kararı alındı.²⁸

Batu cephesinde 26 Ağustos 1922'de başlayıp 30 Ağustos 1922'de biten ve Yunanlılar'ın denize dökülmesiyle sonuçlanan Büyük Taarruz'dan sonra 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi imzalandı. Bunun üzerine Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 28 Ekim 1922'de Lozan'da yapılan toplantıya çağrıldı. Konferansta azınlıklarla ilgili kanunlar da görüşülecekti. Ermeniler Lozan Konferansı'na kendilerinin de alınması yolunda çok çaba gösterdiler. Bunun için birçok devlet başkanına başvurdular veya mektuplar yolladılar, ama başarılı olamadılar.

Ermeniler Konferansta azınlıklar kısmında görüşüldü ve Lozan Barış Konferansı'nda ayrıca Ermenilerden söz edildi. Lozan Konferansı'nda umduklarını bulamayan Ermeniler Konferanstan ayrılırken Konferansa katılanlara bir bildiri verdiler. Bu bildirin bir yerinde ; "...Ermeni sorununun çözümlenmemiş olarak kalmasının Ermenilerin durumunu daha kötü bir hâle getirmiş olduğunu gözönüne koymak isteriz. Büyük devletler Türkiye'deki Ermenilerin kurtarılmaları hakkında yalnız siyasi ve insani açıdan değil, Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı'nda itilâf Devletleri için ve bu devletlere karşı göstermiş olduğu pek çok hizmetlerden ötürü verdikleri sözleri de hatırlatırız..."²⁹ denilmektedir. Burada Ermeniler kendilerinin büyük devletlerce bir maşa olarak kullanıldığını iddia etmektedirler.

Türkiye'de bir ulusal yas günüyle karşılandı". Bk. LEWIS, B. Modern Türkiye'nin Doğuşu. Ankara 1970, s. 247.; Keza aynı eserin 1984 basımında da aynı sahife.; Sevr Antlaşması'nın geniş anlatımı için Bk. EROĞLU, H., age. s. 210-213.; Atatürk, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, Ankara, 1980, s. 183.; KINROSS, L. Atatürk, Bir Millet'in Yeniden Doğuşu, Sander Yayınları, İstanbul, Haziran 1984, s. 355 vd. Sevr Antlaşması'nın Ermenileri ilgilendiren maddelerinin açıklaması için Bk. MAZICI, N., age. s. 105.

²⁷GÜRÜN, K. age. s. 255 vd.; Sevr antlaşması hakkında geni bilgi için Bk. SHAW, S.J.-SHAW, E.K., Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, (1808-1975), II. Cilt, İstanbul 1983, s. 423 vd.; EROĞLU, H., Türk Devrim Tarihi, Ankara 1972, s. 136-139.; Osmanlı İmparatorluğu'nun 1920 ve daha sonraki yıllardaki durumu için Bk. GÖZE, A., İnkilâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri, İstanbul, 1984, s. 105-175.; GÖYÜNÇ, N., Osmanlı İdaresinde Ermeniler, İstanbul 1983, s. 41.

²⁸SAKARYA, I., age. s. 423.; Lozanda Ermeni Mescesi hakkında geniş bilgi için Bk. ETHEMOĞLU, M., age. s. 46-47.

²⁹URAS, E., age. s. 742.

1960'lı yıllarda Ermeniler dünya kamuoyunu kendi taraflarına çekmek için bir çok etkinliklere giriştiler. 24 Nisan gününü "Soykırım" günü olarak ortaya attılar. Bu tarihlerde çıkan çeşitli gazetelerde ve dergilerde Van, Bitlis, Ardahan, Erzurum, Trabzon ve Kars Türkler'in Ermenilerden gasp ettikleri topraklar olarak gösterildi³⁰. Tiyatrolarda Ermeni konulu oyunlar oynandı. Beyrut'ta, Fransa'da gösteriler, mitingler düzenlendi. 1969 yılının 24-26 Nisan tarihlerinde Londra'da Büyükelçiliğimiz önünde gösteriler düzenlendi, doğu illerimizin Ermenilere verilmesi istendi. 1970'li yıllardan sonra Büyükelçiliklerimize saldırıldığını, Türk Hava Yolları bürolarının basıldığını görmekteyiz. Yine bu yıllardan itibaren diplomatlarımızı hedef alan saldırılara başladığını görmekteyiz. 1970'li yılların ortalarından itibaren bu hareketlerin yerini örgütlü Ermeni terörüne bıraktığını ve yoğunluk kazandığını müşahade etmekteyiz.

Halen başta faaliyet merkezi durumunda olan Lübnan ile Fransa, Yunanistan ve Amerika olmak üzere diğer bazı Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinde Ermeni faaliyetleri sürmektedir.

Bugün Ermeni faaliyetlerini; hedefleri aynı, fakat metodları değişik görünen üç ana örgüt yürütmektedir:

Sözümona Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu (ASALA), ilk defa 1975'de duyulmuş, Marksist-Leninist ideolojiyi kabul eden bir örgüttür. Amaçlarını; işgal altındaki Ermeni topraklarını kurtarmak, birleşik, demokratik ve Sosyalist bir Ermenistan kurmak, "soykırım"ın Türkiye tarafından kabul edilmesini sağlamak ve

³⁰Almanya'da yayınlanan "Geo" Dergisi yazarlarından Wolfgang SCHRAPS'ın, "Kaybolmuş Bir Halkı Ararken" isimli makalesinde aynen şöyle denmektedir: "...Ermenilerden geriye kalan kültür eserlerini saptamak için aylarca çalışmak gerektiği söylenir. Birkaç hafta içinde bu izleri bulmak için yapılan çalışmalar, meselâ aynı adı taşıyan gölün yanında 1720m. irtifadaki Van şehrinde olduğu gibi, gerçek bir depresyonla sonlanır. 1915 yılına kadar nüfusunun %42'si Ermenilerden oluşan Van şehri bu kaybolan halkın en önemli ekonomik ve sosyal merkezlerinden birisi idi. Şehir birinci Dünya Savaşı içindeki, bu Ermenilerin sonunu getirmiştir. Tamamen tahrip edilmiş ve sonra yeniden kurulmuştur Van'ın Güneydoğusundaki Varakvang manastırı ve onun meşhur kitaplığı eski seyahatnamelerde anlatılmaktadır. Bugün bu manastırı arayanlar, onun olduğuyerde yedi kilise adındaki kürt köyünü bulurlar. Bundan geri kalanları, tıpkı Manaker kilisesinin yemişlik köyü için kullanıldığı gibi, diğer köylüler de evlerini korumak için kullanmışlardır". Bk. GEO, Mart 1986, s. 113. Yazarın söz konusu makalesi gerçekleri aksettirmemesi nedeniyle tenkide şayandır. Şöyle ki, Ermeniler, Doğu Anadolu'da yaşamış oldukları topraklar üzerinde genellikle Türk Toplumunu ile hemen her yönden kaynaşmış ve rahat bir yaşam tarzı sürdürmüşler ve hiçbir zaman birlikte yaşadıkları Türk Toplumunu içinde çoğunluğu oluşturmamışlardır. Yazarın sözde katliam ile ilgili iddiası tehcir kararı ile 1.500.000'a yakın Ermeni'nin katledildiği yolundaki mesnetsiz görüşlere bir temel kazandırabilmek için ortaya atılmıştır. Zira Van şehri içinde %42'lik bir Ermeni topluluğunun varlığını varsaymak, sözde katliam iddialarında ortaya atılan abartılı rakamları da bir yerde doğrulamak olacaktır. Nitekim yazarın kasıtlı olarak bunu vurgulamak istediği de apaçık ortadadır. Evet, bir toplum olarak Ermenilerde kendi kültürlerini yaratmışlar ve bunun doğal bir sonucu olarak da çeşitli eserler vucuda getirmişlerdir. Ancak şurası bilinmelidir ki Anadolu'da hiçbir zaman bağımsız bir Ermeni Devleti kurulmamıştır. Bu açıdan Alman yazarın Ermeni kültürünü incelerken samimi olmadığı tarihsel gerçekleri objektif olarak yansıtmadığı onları sapturduğu kanaatindeyiz.

Türkiye'ye tazminat ödetmek, şeklinde ifade etmektedirler³¹. Bu örgütün Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile de işbirliği yaptığı bilinmektedir. Ermeni Katliamı Adalet Komondoları (JCAG): sözde Ermenilere karşı yapılmış ve halen de cezasız kalan katliamın intikamını almak, Ermenilerin uğradıkları haksızlıkları gidermek ve Türkiye'nin 1920 Sevr Antlaşması'na göre, "Ermeni topraklarını" kendilerine iade etmesini sağlamak amaçlarıydılar.

Yeni Ermeni Direnişi (NAR); Asala ile ortak eylemlere giren sol taraflı bir örgüttür. 1977 yılında örgütün ismi ilk defa duyulmuştur.

Halen, benimsedikleri farklı fikir ve amaçlarla faaliyetlerini yürütmekte olan üç Ermeni partisi bulunmaktadır. Bunlardan Hınçak, Türkiye'den koparılacak toprakların Sovyet Ermenistanı'na iltihakını; Taşnak, Türkiye'den koparılacak topraklarla Sovyet Ermenistanı'nı birleştirerek müstakil bir Ermenistan kurmayı; Ramgawar ise, sosyal ve kültürel sorunlara eğilerek Ermeniliğin bekasını sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu bahsedilen örgütler ile bu partilerin ilişkileri kesin olmamakla birlikte, istekleri itibarıyla, Asala ile Nar örgütlerinin Hınçak; Jcag örgütünün Taşnak Partileri paralelinde oldukları bilinmektedir. Ayrıca batı yanlısı olarak bilinen Taşnak ile, nötr olarak bilinen Ramgawar, Fransa-Kanada ve ABD'de kamuoyu oluşturma faaliyetlerine devam etmektedirler.

Son yıllarda, bilhassa son 5 yıl içinde, uzun yıllar üzerinde hiç konuşulmamış bir "soykırım" meselesi ortaya atılmıştır. Soykırımın 1915 yılında yapıldığını iddia etmektedirler. Yani aradan yetmiş yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Bu geçen zaman içinde konuyu gündeme getiren bir kınama yapılmış değildir. O zaman insanın aklına şöyle bir soru geliyor; Bu soykırım yeni mi duyuluyor? Tabiki bunların hepsi sonradan ortaya atılan ve hiçbir gerçeği ifade etmeyen sözlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun her yanından kuşatıldığı bir zamanda, bir de Ermeni azınlığın başkaldırması üzerine, bu toplumun alınan kararla savaş bölgelerinden

³¹GÜRÜN, K., Ermeni Terörizminin Sebepleri ve Mücadele Yolları, Uluslararası Terörizm Sempozyumu, s. 245.; "GEO" Dergisi yazarı SCHRAPS, geçen bahislerde belirttiğimiz makalesinde Asala ile ilgili görüşlerini şu şekilde değerlendirmektedir: "...Asala, şimdiye kadarki çok sayıda terör askiyonları ile 58 Türk diplomatını katlederek, Türkiye hudutlarındaki eski Ermenistanı yeniden ele geçirmek yönündeki kararını ortaya koymaktadır Eylemcilerin fiilleri, 1979 yılında Paris'te toplanan "Ermeni Dünya Kongresi"nin hedef ve kararlarına paralellik arz etmektedir. Tıpkı yahudilerin İsrail'e dönmeleri gibi, dünyadaki bütün Ermeniler, babalarının vatanlarına dönmelerini sağlamak istiyorlardı. ...Bununla beraber bir yandan doğrudan gelen Humeyni'ci fanatik islâm akımı öteden Asala'nın her suikast eylemi Ermenileri haftalar süren endişe ve huzursuzluğa itmektir.. Eğer İstanbul'daki Ermeniler bugün birşeyden korkuyorlarsa, o da Asala'nın terör eylemleridir. Bk. "GEO" Mart 1986, s. 103-119. Yazar Asala'nın hareketlerinden söz ederken, Asala'yı Ermeni dünya Kongresi sonucunda oluşan meşru bir örgüt olarak tanımlamakta ve Ermeni hareketine İsrail benzeri bir nitelik vermek istemektedir. Bu da açıkca terörizmin desteklenmesinden başka birşey değildir. Bugün rahatça kendi dilinde ilk öğretimini yapan, kendi dilinde gazetesini çıkaran, kiliselerinde ibadetini yapan ve bütün Anayasal hakları rahatça kullanan bir Ermeni toplumunun varlığına rağmen, Türkiye dışında yaratılmak istenen olumsuz imaj ile Türkiye üzerinde dünya ülkelerinin bu yöndeki baskılarını arttırmak, Ermeni terörizmine meşrutiyet kazandırılmak istenmektedir.

uzaklaştırılması ve başka bölgelerde yerleştirilmelerinin bir soykırımla ilgisi olamaz. Ayrıca iskân sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na bu toplumun kılını zarar gelmemesi için özel özen sarfedilmiştir³². Ayrıca bir toplumun savaş bölgelerinden uzaklaştırılarak, başka bölgelere nakledilmelerinin ve iskân edilmelerinin, Devletler Hukuku'nda yeri olan ve gerektiği zamanlarda devletlerin uyguladığı bir yol olduğu bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nin genişleme döneminde işgal ettiği topraklar üzerinde bir Ermeni Devleti kurulmadığı, herkesce bilinen bir gerçektir³³.

İşte, Ermeniler vatanlarına el konulduğu, kendilerine bir soykırım yapıldığı hususlarını bahane ederek bölücülük faaliyetlerine başlamışlardır. Bugünkü Ermeni terörizminin ilk öncüsü, 1920'lerde, Batı Avrupa'da sürgünde yaşayan birçok eski Osmanlı yetkilisine suikast düzenliyen "Nemesis" adlı bir Taşnak alt örgütüdür. Bu teröristlerden birinin söylediğine göre Taşnaklar, 1919'da İstanbul'da yayınlanan Jagadamard adlı bir Ermeni gazetesinin binasında faaliyet gösteren bir "Suikast Sorumlu Bürosu" kurmuşlardır³⁴.

1920'li yıllarda başlayan Ermeni Terörü, günümüze kadar devam etmiş ve etmektedir. Ermeni teröristler son yıllarda Türk toprakları üzerinde de eylem gerçekleştirerek Ankara Esenboğa Havaalanı'nda 9 kişiyi öldürmüşlerdir. 7 Ağustos 1982 tarihinde gerçekleştirdikleri bu eylem sırasında 72 kişi de yaralanmıştır. Yakalanan teröristlerden birisi olan Levon Ekmekçiyan'a eylemle ilgili olarak sorulan soru üzerine verdiği cevapta ölenleri kastederek "Bu yeterli değil" demiştir. Yine silahlı saldırganlardan

³²TOROS, T., Ermeni Tehciri Meselesi, Hayat Tarih Mecmuası, 1 Ocak 1970. Yıl 5, Cilt 2, Sayı 12, s. 64-71.

³³Türkiye Gazetesi'nin 4.3.1987 tarihli nüshasında yer alan haber şöyle: "XVII. yüzyılda yaşamış tarihçi ve ilim adamımız Kâtip Çelebi'den Ermeni pionlara mesaj, Anadolu'da Ermeni Devleti kurulmadı. Anadolu coğrafyasından Ermenistan kavramını silen ilk Türk ilim adamının Kâtip Çelebi olduğu ortaya çıkarıldı. Tarihçi Cezmi Yurtsever, Kâtip Çelebi, batılı coğrafyacıların Anadolu üzerinde Ermenistan bölgesinin varlığını göstermelerine ilmen itiraz etmiştir. Tarih araştırmacısı Cezmi Yurtsever Anadolu Coğrafyasından Ermenistan kavramını silen ilk Türk ilim adamının Kâtip Çelebi olduğunu söyledi. İstanbul Süleymaniye ve Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde Kâtip Çelebi'nin Cihannümâ isimli coğrafya kitabı ve kaynakları üzerinde araştırma yapan Cezmi Yurtsever, 15 ve 16. yüzyıllarda batı dünyasında büyük coğrafi keşifleri yapan seyyahların hemen hepsinin peşinen Anadolu üzerinde Ermenistan bölgesi gösterdiklerini, ancak batı Hristiyan dünyasının bu iddialarına karşı sistemli ve ilmi tenkidi Kâtip Çelebi'nin yaptığını açıklayarak şöyle dedi: "Kristof Kolomb, Magellan, Merkator gibi batılı coğrafyacıların, Yunanlı coğrafyacı Ptolema'nın eserini taklit ederek Anadolu üzerinde Ermenistan Bölgesi göstermelerinin hatalı olduğunu Kâtip Çelebi, Cihannümâ'sında geniş olarak açıklamıştır. Ayrıca Mıgırdıç Galotavi isimli bir Ermeni coğrafyacıya Anadolu'nun Ahmed El Kırmı'yede, Kafkasya haritasını çizdirerek, o bölgelerde Ermeni bulunmadığını göstermiş ve bu haritaları eserine koymuştur. Ermenistan diye bir Devlet kurulmadığını, yaklaşık 10 yıl devam eden Doğu Anadolu gezileri esnasında öğrendiği bilgiler ve on bin kitap ile onbeşbin risalenen değerlendirilmesi sonucu açıklayabilmiştir".

³⁴SHIRAGAN, A., The Legacy: Memoirs of an Armenian Patriot, Boston, Hairenik Press, 1976, s. 37.

biri 1915'de Ermenilerin Türkler tarafından katli olayını kastederek "Bizden bir milyondan fazla öldü. Sizden 25 kişi ölse ne farkeder?"³⁵ diye bağırıştır.

Görüldüğü gibi Ermeniler daha doğrusu Ermeni teröristler tek taraflı ve asılsız iddialarla sözümona Türk Milletinden hesap sormak istemektedirler. Kısaca tarihi geçmişini özetlediğimiz Ermeni topluluğunun bugüne kadar hiçbir zaman bir devlet oluşturmadığı kesinlikle bellidir. Bugün halâ ülkemize karşı büyük bir kin dalgası, dış ülkelerde bulunan Ermeniler tarafından sürdürülmektedir.

Oysa bizim bugün yurdumuzda bulunan Ermeni vatandaşlarımız, hayatlarından memnundur. İşlerine güven içinde devam etmekte, bu çeşit yayın ve saldırılardan da rahatsız olmakta, üzüntü duymaktadırlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu, ülkenin ve milletin bütünlüğünü bölünmezliğini içten ve dıştan bozmaya çalışan faaliyetlere karşı en ağır cezanın uygulanacağı bilinmelidir.

³⁵Olayın faillerinden Ermeni asıllı Levon Ekmekçiyan yapılan yargılaması sırasında Askeri Savcılıkta: "Ben Ermeniyim. Asala Örgütü'ndenim. Halen Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sınırları içinde bulunan Kars, Ardahan, Erzurum, Erzincan, Muş, Van ve Türkçe adını hatırlayamadığım Sasun adındaki illerin bulunduğu topraklar Ermeni topraklarıdır, bizi 1915 senesinde bu topraklardan çıkarmışlar ve birbuçuk milyon Ermeniye kesmişler, Benim mensup olduğum Asala örgütü yukarıda belirttiğim toprakları geri almak için kurulmuştur. Beni de vatanım için Türkiye'ye ölmeye gönderdiler" demiştir. Levon Ekmekçiyan duruşma öncesi mahkeme heyetine hitaben yazdığı dilekçesinde şöyle demektedir: "...Ne yazık ki ben bütün hayatım boyunca bize anlatılan sahte sözlere ve yalan talihe inanmışım. Bugün bizim vatanın kurtarılmasının ismi altında çalışan bu örgütlerin, eskiden bizim başımızda olan Taşnaklarla hiçbir farkının olmadığını, yeni uyanan gerçeklerle ve şimdi hissettiklerimle ispat etim. ...Bize düşman edilen Türklerle ben 30 gün yaşadım. Ve gördüm ki bizim düşmanımız Türk değildir, bizim düşmanımız bizim büyüklerimiz ve bizim tarihleri yazanlardır. Buna inanın ve bu yalnız yoldan ellerinizi çekin ve sizi seven iyi olmanızı isteyen Türk halkı ile kardeşçe yaşayın..." Bknz. Esenboğa Baskını Davası, Ankara Synt. K.lığı Askeri Mahkemesinin 1982/296 E., 1982/282 K. sayılı Gerekeçeli Hükümü, Karar Tarihi 7.9.1982, s. 7 ve 9. Ayrıca Bk. GUNTER, M.M., Ermeni Terörizminin Çağdaş Görünümü, (Uluslararası Terörizm Sempozyumu) s. 105.